

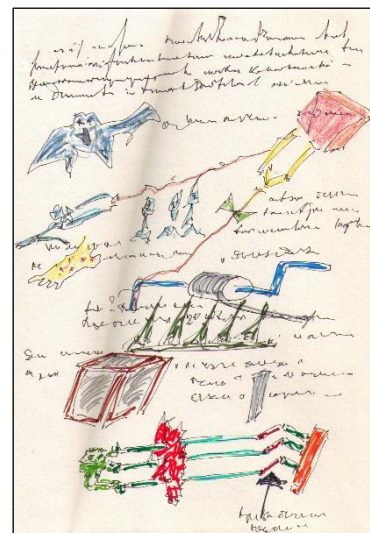
Het gesprek in mezelf

In mijn hoofd wordt voortdurend gepraat. Flarden van zinnen en beelden waaien door mijn bewustzijn en bepalen mijn innerlijke weer. 's Nachts rijgen ze zich aaneen tot merkwaardige verhalen, die ik zelf niet begrijp als ik ze 's ochtends terughaal. Overdag is het een voortdurend gefluister, stem over stem, soms met elkaar in gesprek, soms tegen elkaar, soms ook, als er druk op de ketel staat, een kakofonie van geluid. Alsof ze om het hardst hun gelijk willen halen. Zelden heerst er stilte onder mijn hersenpan.

Voor de oude Grieken waren gedachten en ideeën objectieve werkelijkheden die van buitenaf bij je binnen kwamen. Alsof het goden of geesten waren. Socrates had een zogenaamd daimonion, een goddelijke stem die hem waarschuwde als hij iets verkeerd dreigde te doen. Er zijn verhalen dat hij soms urenlang in zichzelf verzonken stond. Als hem gevraagd werd wat daar gebeurde, antwoordde hij steevast dat hij in gesprek was met 'zijn stem'. De platoonse ideeën worden nog altijd geacht een zelfstandig bestaan te hebben, al dan niet los van de waarneembare wereld. Ook voor kinderen zijn ideeën ('dat mag niet!') net zo reëel als alle andere dingen in de wereld. Het verschil tussen binnen en buiten, denkdingen en waarneembare dingen, ontstaat pas geleidelijk.

Hoe moet je het innerlijke gesprek opvatten? Wij zijn geneigd het freudiaans te interpreteren, als een strijd tussen id, ego en superego, of tussen ouder, volwassene en kind. Of existentialistisch, als de strijd tussen stemmingen, het halfvolle en halflege glas, angst en geborgenheid, of vervreemding en vervulling. Dat zijn moderne beelden, gekleurd door het dominante geloof van het tijdsgewricht: in psychologie en wetenschap.

Voor een middeleeuwer als Dante ging het innerlijke gesprek tussen je zondige aardse zelf en je goddelijke begeleider, je engelbewaarder. Het hele leven draaide toen nog om het geestelijke en het hiernamaals, hemel en hel. De wereld was één grote goddelijke komedie. Dat duurde voort tot ongeveer de 16e eeuw, toen nog speelden zielenheil en de vreze Gods een (voor onze begrippen onbegrijpelijk grote) rol in het politieke en persoonlijke leven. Daarna zijn ze vervluchtigd of geheel verdwenen. De 17e eeuw verheerlijkte de empirische

wetenschap, de 18e eeuw de rede, de 19e het gevoel, de 20e het lichaam en seks. Wij geloven tegenwoordig vooral in hersenonderzoek.

Intussen blijft de kernvraag precies hetzelfde als eeuwen geleden: hoe de verschillende stemmen in je innerlijk met elkaar te harmoniëren? Welke stem moet de melodelijn krijgen? Hoe vormen ze samen een welluidend geheel? Socrates zocht er zijn hele leven naar. Hij ging ervan uit dat we het antwoord eigenlijk wel weten, alleen staat het ons niet helder voor ogen. Het is een 'duistere kennis', die telkens weer opgediept moet worden.